

Finansira Evropska unija

Policija i poštovanje ljudskih prava u BiH

Međunarodni dokumenti za osnaživanje žena i sigurnosti: od statistike do donošenja odluka.

Autorica: Nermina Jerković

April, 2021. godine

Centar za sigurnosne studije - BiH
Centre for Security Studies - BH

Udruženje "Mreža policijskih službenica"
"Policewomen's Network" Association

DCAF Geneva Centre
for Security Sector
Governance

Finansira Evropska unija

Policija i poštivanje ljudskih prava u BiH

ABSTRAKT

Prisustvo i prihvaćanje žena ulazi na velika vrata sektora sigurnosti Bosne i Hercegovine nakon 2000. godine. Do 2010. godine, kada se ponosno proslavljala decenija postojanja UN Rezolucije Vijeća sigurnosti 1325, statistike su bile obećavajuće, s kontinuiranim povećanjem broja policijskih službenica iz godine u godinu. Prošle godine se proslavljalo 20 godina iste Rezolucije, kojom prilikom je bila vidna stagnacija u statistikama s jedne strane te, s druge strane, jačanje položaja policijskih službenica u sigurnosnom sektoru. Ovaj članak predstavlja kratak osvrt na međunarodne dokumente koji su uticali na uvođenje rodni uloga u sektor sigurnosti i zaštitu žena od nasilja, kako u društvenoj tako i u privatnoj sferi života. Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena, Rezolucija Vijeća sigurnosti UN 1325, kao temelj Agende „Žene, mir i sigurnost“, te Konvencija o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici najzaslužnije su za trenutno prisustvo i sve napredniji položaj žena u sektoru sigurnosti, dok istovremeno jačaju položaj žena i u privatnoj sferi kroz emancipaciju rodni uloga.

Ključne riječi: diskriminacija, ravnopravnost, položaj žena, sektor sigurnosti, međunarodni dokumenti.

Finansira Evropska unija

Policija i poštivanje ljudskih prava u BiH

SADRŽAJ

SKRAĆENICE.....	i
1. UVOD.....	1
2. MEĐUNARODNI DOKUMENTI – POKRETAČI JAVNOG DISKURSA O RODNIM ULOGAMA.....	2
2.1. KONVENCIJA O UKLANJANJU SVIH OBLIKA DISKRIMINACIJE ŽENA	2
2.2. UN REZOLUCIJA VIJEĆA SIGURNOSTI 1325 – ŽENE, MIR I SIGURNOST	4
2.3. KONVENCIJA VIJEĆA EVROPE O SPREČAVANJU I BORBI PROTIV NASILJA NAD ŽENAMA I NASILJA U PORODICI (ISTANBULSKA KONVENCIJA)	8
3. ZAKLJUČAK I PREPORUKE	10
4. REFERENCE	13

Finansira Evropska unija

Policija i poštivanje ljudskih prava u BiH

SKRAĆENICE

ARS BiH	Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine
BiH	Bosna i Hercegovina
CEDAW	Konvencija UN-a o ukidanju svih oblika diskriminacije žena
CSS	Centar za sigurnosne studije
DCAF	Ženevski centar za upravljanje sigurnosnim sektorom
EU	Evropska unija
GREVIO	Ekspertna grupa za borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici
SIPA	Državna agencija za istrage i zaštitu
UN	Ujedinjene nacije
UNSCR 1325	Rezolucija Vijeća sigurnosti UN 1325 „Žene, mir i sigurnost“

1. UVOD

Rodne uloge i položaj žena u sigurnosnom sektoru Bosne i Hercegovine (BiH) pronalaze svoje mjesto u javnom diskursu od 2000. godine, kada su sve češće prisutne argumentacije o neophodnosti aktivnog učešća žena u javnoj, odnosno društvenoj sferi demokratskog društva. Kada se govori o zaštiti ljudskih prava žena, a posebno ravnopravnosti spolova u sektoru sigurnosti, bitno je sagledati tri međunarodna instrumenta čije odredbe se smatraju temeljem promjena rodnih uloga u sektoru sigurnosti. Značaj najstarije od njih, Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, uvođenje je pojma diskriminacije te posebnih (specijalnih, afirmativnih) mjera usmjerenih na postizanje „de facto“ i „de jure“ ravnopravnosti. Rezolucija Vijeća sigurnosti UN 1325 direktno poziva na učešće žena u sektoru sigurnosti te ukazuje na važnost povećanja položaja žena na mjestima odlučivanja, kao garant za postizanje i održivost trajnog mira. Položaj žena u privatnoj sferi i zaštitu od svih oblika nasilja reguliše Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici ili, poznata još pod imenom, Istanbulska konvencija.

BiH bilježi porast broja policijskih službenica od 2000. godine u agencijama za sprovođenje zakona i u policijskim kontigentima koji učestvuju u mirovnim misijama UN-a. Tako je 2017. godine broj žena u policijskim kontigentima BiH raspoređenim u mirovnim misijama iznosio 30%, a što je rezultat posebnih mjera usmjerenih na postizanje rodne ravnopravnosti, kako je navedeno u Završnom izvještaju o provedbi Akcionog plana za implementaciju Rezolucije 1325 „Žene, mir i sigurnost“ u BiH za period 2014-2017. Procenat policijskih službenica u agencijama za sprovođenje zakona je u porastu za otprilike 1% godišnje, a što ukazuje da je neophodno primjenjivati posebne mjere da bi se ovaj proces ubrzao. Na to ukazuju i podaci Udruženja „Mreža policijskih službenica iz kojih se može zaključiti da su policijske službenice zastupljene u agencijama za sprovođenje zakona u BiH od 5,72%, koliko ih ima u Ministarstvu unutarnjih poslova Srednje-bosanskog kantona, do najviše 15,48% u Državnoj agenciji za istrage i zaštitu (SIPA).

Ovaj članak nastao je kao rezultat analize tri najvažnija dokumenta za jačanje rodnih uloga u sektoru sigurnosti BiH te istraživanja provedenog unutar agencija Ministarstva sigurnosti BiH s ciljem praćenja statističkih podataka o rodnoj zastupljenosti. S tim u vezi, dio 2.1 govorio o Konvenciji o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena sa prezentiranjem značaja primjene posebnih mjera za povećanje broja policijskih službenica u policijskim kontigentima mirovnih misija UN-a. Dio 2.2 pruža uvid u značaj Rezolucije Vijeća sigurnosti UN 1325 za povećano učešće policijskih službenica u agencijama za sprovođenje zakona u BiH te sadrži statističke podatke o zastupljenosti žena za 2018. i 2020. godinu. Istanbulska konvencija predstavljena je u dijelu 2.3, koja po prvi put poziva agencije za sprovođenje zakona (za koje se u periodu njenog usvajanja već podrazumijeva da su rodno osjetljive) da poduzimu mjere i radnje s ciljem sprečavanja i istraživanja nasilja nad ženama i nasilja u obitelji.

2. MEĐUNARODNI DOKUMENTI – POKRETAČI JAVNOG DISKURSA O RODNIM ULOGAMA

Dole navedeni međunarodni dokumenti smatraju se temeljem ozbiljnih promjena kada je u pitanju uloga žena u javnom životu te, zbog toga, slijedi njihov kratki prikaz i analiza njihovog značaja u specifičnim sferama demokratskog društva koje iste tretiraju. Njihov značaj je time veći, jer predstavljaju temelj svih programa zemalja članica Vijeća Evrope i Evropske unije (EU) za postizanje „de facto“ i „de jure“ ravnopravnosti spolova.

2.1. KONVENCIJA O UKLANJANJU SVIH OBLIKA DISKRIMINACIJE ŽENA

Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) usvojena je 1979. godine te joj je pristupilo 189 zemalja članica UN. BiH joj je pristupila 1993. godine, a odredbe CEDAW unesene su u ustav naše države. U akademskoj zajednici postoje oprečna mišljenja o tome da li je Konvencija doprinijela jačanju položaja žena u sektoru sigurnosti. Međutim, prva definicija diskriminacije, kao i definicija „posebnih mjera“ s ciljem otklanjanja diskriminacije, određene su po prvi put u ovoj Konvenciji. Uvođenje pojma „gender mainstreaming“ (promovisanje značaja rodnih uloga u svim sferama javnog života) doprinosi utemeljenju svih predstojećih rezolucija i konvencija za promovisanje ženskih ljudskih prava u periodima mira i oružanih sukoba. Zbog takvog njenog značaja, bitno je istaći najznačajnije odredbe CEDAW [1], koja se sastoji od pet dijelova koji su i danas u širokoj primjeni.

Prvi dio odnosi se na pojam diskriminacije, definisanje specijalnih privremenih mjera za postizanje „de facto“ ravnopravnosti spolova, otklanjanje predrasuda i tradicionalno prihvaćenih uloga muškaraca i žena, kao i na sprečavanje trgovine ženama i eksploataciju žena u svrhu prostituisanja. Naime, član 1. definiše diskriminaciju žena kao „svako različito postupanje, isključivanje ili ograničavanje na bazi spola, koje za posljedicu ima negiranje prepoznavanja ili uživanje ljudskih prava žena, neovisno od njihovog bračnog statusa, a sve zasnovano na jednakosti muškaraca i žena, te poštivanju ljudskih prava i fundamentalnih sloboda u političkom, ekonomskom, socijalnom, kulturnom, civilnom ili bilo kojem drugom životnom polju“. Član 4. po prvi put određuje pojam „specijalnih“ ili „posebnih“ mjera koje su neophodne za uklanjanje diskriminacije žena i postizanje ravnopravnosti žena i muškaraca, propisujući da specijalne mjere, koje imaju za cilj ubrzanje „de facto“ jednakosti između muškaraca i žena, ne mogu biti smatrane diskriminacijom. Iste će se prestati primjenjivati kada se takva jednakost postigne u tretiranoj sferi društveno-političkog života. Uvođenje posebnih mjera s ciljem zaštite materinstva ne mogu se smatrati diskriminacijom. Posebne mjere s ciljem postizanja stvarne jednakosti primjenjuju se u sektoru sigurnosti BiH. Naime, kako bi se povećao broj policijskih službenica u policijskim kontigentima naše države, koji participiraju u mirovnim misijama UN, uslovi apliciranja za žene su pet godina službe, dok su uslovi za muškarce osam godina službe. Navedena mjera je pozitivno uticala na povećanje broja policijskih službenica od 2010. do 2017. godine, a što pokazuju rezultati koje je

predstavila Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine (ARS BiH) 2017. godine. Upotreba ove afirmativne mjere „doprinosi povećanju broja žena u mirovnim misijama UN-a“. Nadalje, kako se navodi u Završnom izvještaju o provedbi Akcionog plana za implementaciju UN Rezolucije 1325 za vremenski period 2014-2017. godina, „postotak koji trenutno iznosi 30% povećan je za 6% u odnosu na 2014, te za oko 14% u odnosu na 2010. godinu“.

Drugi dio CEDAW odnosi se na učešće žena u političkom životu te provođenje mjera kako bi se omogućilo ženama da aktivno učestvuju u donošenju odluka i predstavljanju svojih zemalja na međunarodnom nivou i u radu nevladinih organizacija. Treći dio reguliše jednaka prava žena i muškaraca u polju edukacije, prilike za zaposlenje, posebnu zaštitu žena prilikom trudnoće i materinstva, eliminisanje diskriminacije žena u polju zaštite zdravlja i pristupa zdravstvenom sistemu, pristup rekreaciji, sportskom i kulturnom životu, zaštiti i ekonomskom razvoju žena u ruralnim sredinama.

Četvrti dio tiče se jednakosti muškaraca i žena pred zakonom, istih prava muškaraca i žena prilikom sklapanja braka, odgoja djece, ali vodi se računa o najboljem interesu djeteta kako u braku tako i prilikom razdvajanja roditelja (disolucije braka). Ukratko rečeno, ovaj dio odnosi se na privatnu sferu života i istu pobliže određuje. Peti dio CEDAW odnosi se na Komitet za praćenje provođenja CEDAW, koji je sastavljen od „dvadeset i tri eksperata“ iz zemalja članica koje su istu ratifikovale. Zemlje članice podnose izvještaj o svim zakonodavnim, pravnim, administrativnim i drugim mjerama koje su implementirali. Izvještaj se podnosi svake četiri godine, odnosno uvijek kada Komitet zahtijeva podnošenje takvog izvještaja. Po zaprimljenom izvještaju, Komitet donosi preporuke za dalje provođenje CEDAW.

Kada je u pitanju primjena CEDAW u BiH, potrebo je istaći da je naša država podnijela Šesti periodični izvještaj UN-u, a koji je prezentiran Komitetu u oktobru 2019. godine u Ženevi. Nakon toga, dostavljene su preporuke za dalje postupanje s ciljem unapređenja CEDAW implementacije. Potrebno je istaći da pored izvještaja koje zvanično priprema BiH i njene institucije, alternativni izvještaj („shadow report“) pripremaju i organizacije civilnog društva u našoj zemlji. Te organizacije navode prepreke s kojima se susreću u svome radu na polju ljudskih prava žena. Najznačanije preporuke koje su dostavljene BiH mogu se sumirati kako slijedi:

- a) omogućiti ženama žrtvama/preživjelima rodno zasnovanog nasilja, uključujući i žene koje pripadaju marginalizovanim grupama, adekvatnu podršku i pomoć, uključujući besplatnu pravnu pomoć, pristup dostupnim sigurnim kućama, medicinsku njegu i psiho-socijalno savjetovanje i omogućiti finansijsku podršku organizacijama civilnog društva koje pružaju pomoć ženama žrtvama/preživjelima rodno zasnovanog nasilja;
- (b) pružiti adekvatno finansiranje organizacijama civilnog društva koje vode SOS telefone za žrtve/preživjele nasilja u porodici, kako bi se omogućio njihov rad 7 dana u sedmici, 24 sata, kao i da su pozivi povjerljive prirode i dostupni svim ženama, u svim dijelovima države;

(c) izvršiti procjenu uticaja izgradnje kapaciteta predstavnika/ca pravosudnih institucija, policije i predstavnika/ca drugih javnih institucija koje provode zakone, kao i predstavnika/ca relevantnih pružaoca servisa podrške u pravcu striktno primjene zakonodavstva koje inkriminiše sve oblike rodno zasnovanog nasilja i provođenja rodno osjetljivih istražnih radnji i metoda ispitivanja;

(d) osigurati da su svi oblici rodno zasnovanog nasilja prema ženama, uključujući i nasilje u porodici temeljito istraženi i procesuirani, da su počinioci nasilja adekvatno kažnjeni i da žrtve nasilja imaju pristup adekvatnom obeštećenju za pretrpljeno nasilje, uključujući i naknadu štete;

(e) uspostaviti jedinstveni sistem prikupljanja podataka o svim oblicima rodno zasnovanog nasilja, u okviru kojeg se podaci razvrstavaju po dobi, etničkoj pripadnosti, invaliditetu, vrsti nasilja i odnosu počinioca i žrtve nasilja.

Navedene preporuke jasno upućuju na neophodnost jačanja kapaciteta organa za sprovođenje zakona, kao i pravosudnih organa, posebno kroz vidove treninga i razmjene dobrih praksi te kroz pojačanu saradnju s nevladinim sektorom i centrima za podršku ženama u ostvarivanju njihovih ljudskih prava.

2.2. UN REZOLUCIJA VIJEĆA SIGURNOSTI 1325 – ŽENE, MIR I SIGURNOST

Značaj Rezolucije Vijeća sigurnosti UN 1325 (UNSCR 1325) leži u povećanom broju žena u sektoru sigurnosti od 2000. godine, odnosno od momenta njenog usvajanja. Često se navodi kao majka ili temelj Agende „Žene, mir i sigurnost“, koja se bazira na osnaživanju žena i njihove uloge u rješavanju konflikata i održavanju trajnog međunarodnog mira. Posebnu ulogu u usvajanju UNSCR 1325 imala je UN organizacija „Women for Women“, koja je naglašavala važnost poboljšanja položaja žena u vrijeme oružanih sukoba, a vodeći se tamnom statistikom, odnosno brojem žena i djevojčica koje su preživjele seksualna zlostavljanja tokom oružanih sukoba na području bivše Jugoslavija i Rwande tokom 90-tih godina prošlog stoljeća. Nadalje, sve strane u konfliktu moraju preduzeti posebne mjere da zaštite žene i djevojčice od rodno zasnovanog nasilja („gender-based violence“), posebno silovanja i drugih formi seksualnog nasilja, koje je posebno rasprostranjeno tokom nasilnih konflikata.

Tadašnji Generalni sekretar UN-a Ban-Ki Moon pozivao je na usvajanje posebnih politika i učestalog javnog diskursa s ciljem povećanja broja žena u policijskim i vojnim strukturama zemalja članica UN, obzirom da je uvedena kvota od prvobitnih 30% žena u mirovnim misijama koja se u narednom periodu povećala na 50%. Nadalje, pored samog uvođenja kvota, veliki značaj njegove politike, odnosno politike UN-a u vrijeme Ban-Ki Moon je i u tome što su zemljama članicama UN-a uvedeni tzv. „ultimatumi“ da, bez odgovarajućeg broja ženskih osoba, policijski i vojni mirovni kontingenti ne mogu učestvovati u mirovnim misijama UN-a, a što značajno utiče na sliku i ugled određene države na međunarodnom

nivou. U slučaju naše države, to znači direktan uticaj na povećanje broja žena kako u policijskim i vojnim strukturama tako i u policijskim i vojnim mirovnim kontingentima, odnosno jačanje socio-ekonomskog položaja žena. Uloga UNSCR 1325 [2] može biti predstavljena kroz četiri njena stuba, kao što su:

- a) učešće – prisustvo žena
- b) zaštita – protekcija žena
- c) sprečavanje – prevencija nasilja
- d) mir i oporavak.

Ova četiri stuba su međusobno povezana i ne mogu biti posmatrani separirano, obzirom da povećanje broja žena i poboljšanje položaja žena, koje se odnosi na jedan od ovih stubova, prožima i ostale stubove i doprinosi trajnom miru i međunarodnoj sigurnosti. Iako je 2020. godine obilježena dvadeseta godišnjica od usvajanja UNSCR 1325, bitno je naglasiti da je prvih deset godina izvršen vidljivi progres u povećanju broja žena u sektoru sigurnosti. Međutim, kako je navedeno u izvještaju ARS BiH [3], od 2013. godine primijetna je stagnacija ili blagi porast u zastupljenosti policijskih službenica u agencijama za sprovođenje zakona. Naime, u Federalnoj upravi policije procenat žena nije povećan od 2010. godine do 2017. godine. U Brčko distriktu stagnacija je primijetna od 2013. godine do 2017. godine. U kantonalnim ministarstvima unutrašnjih poslova i Graničnoj policiji Bosne i Hercegovine, povećanje broja policijskih službenica u odnosu na ukupan broj ovlaštenih službenih lica je iznosilo 1%. U SIPA-i broj policijskih službenica porastao je za 1,5%, dok je u Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Srpske povećanje iznosilo 2%.

Sličan trend nastavljen je i od 2018. godine do 2020. godine, kako je prilikom intervjua istakla Predsjednica Udruženja „Mreža policijskih službenica“ Kristina Jozić [4], navodeći da je iz istraživanja koje je provela tokom 2020. godine, a koje se odnosi na procenat žena u sastavu agencija za sprovođenje zakona u BiH, procenat zastupljenosti policijskih službenica u odnosu na ukupan broj ovlaštenih službenih lica, porastao za najviše 1%.

Br.	POLICIJSKI ORGAN	ZASTUPLJENOST ŽENA	
		2018	2020
1.	SIPA	75 ili 15%	85 ili 15%
2.	MUP KS	138 ili 10%	144 ili 10%
3.	FUP	49 ili 9%	54 ili 10%
4.	MUP TK	126 ili 9%	143 ili 10%
5.	MUP RS	486 ili 9%	496 ili 9%
6.	MUP ZDK	95 ili 9%	91 ili 9%
7.	MUP BPK	13 ili 8%	14 ili 9%
8.	MUP PK	12 ili 8%	12 ili 8%

9.	MUP Kanton 10	23 ili 8%	27 ili 8%
10.	GP BiH	147 ili 8%	180 ili 9%
11.	MUP USK	57 ili 8%	69 ili 8%
12.	MUP ZHK	14 ili 6%	19 ili 7%
13.	Policija BD BiH	14 ili 6%	16 ili 6%
14.	MUP HNK	34 ili 5%	42 ili 6%
15.	DKPT BiH	38 ili 5%	52 ili 7%
16.	MUP SBK	40 ili 5%	46 ili 6%

Tabela 1 - Komparacija zastupljenosti policijskih službenica u agencijama za sprovođenje zakona na području BiH za 2018. i 2020. godinu.

U okviru Agende „Žene, mir i sigurnost“, usvojeno je još devet rezolucija koje se odnose na preciziranje mjera i jačanje položaja žena u policiji i vojsci (RVS 1820, 1888, 1889, 1960, 2106, 2122, 2242, 2467 i 2493). Sve navedene rezolucije odnose se na uvođenje rodni uloga i rodne ravnopravnosti u mirovne misije UN-a, kako u policijskim tako i u vojnim kontingentima. Broj žena u policijskim kontingentima BiH, koji učestvuju u mirovnim misijama UN-a, povećavao se iz godine u godinu te je, 2017. godine, procentualna zastupljenost iznosila 30% žena. Radi se o povećanju za 14% u odnosu na zastupljenost žena u mirovnim misijama u 2010. godini [3]. Nakon tog perioda, broj žena u policijskim kontingentima mirovnih misija se smanjivao te je prošle godine 25% policijskih službenica bilo zastupljeno u policijskim kontingentima BiH.

Rezolucija 1820 je usvojena 2008. godine i posebno tretira seksualno nasilje u oružanim sukobima, kao taktiku ratovanja, te poziva na poseban trening i obučavanje svih policijskih i vojnih trupa, kao i civilnog kontingenta, s ciljem prevencije i odgovora na seksualno nasilje. Naime, Rezolucija poziva na učešće i obuke žena u mirovnim operacijama te jačanje politike „nulte tolerancije“ u mirovnim misijama, kako bi se pravilno odgovorilo na seksualnu eksploataciju i zloupotrebu. Godinu dana kasnije, usvojena je Rezolucija 1888 koja propagira povodaenje Rezolucija 1325 i 1820 te poziva zemlje članice, odnosno lidere zemalja članica da adresiraju seksualno nasilje na način da imenuju osobe za ravnopravnost spolova u policijskim i vojnim strukturama, kako bi pojačali monitoring i izvještavanje o trendovima u izvršenju seksualnog nasilja i njihovim izvršiocima. Iste godine je usvojena i Rezolucija 1889 koja adresira sve prepreke za aktivno učešće žena u mirovnim procesima i poziva na uvođenje globalnih indikatora za praćenje provođenja UNSCR 1325 i jačanje međunarodnih i nacionalnih odgovora na adekvatno tretiranje potreba žena u konfliktima i post-konfliktnim sredinama.

Finansira Evropska unija

Policija i poštivanje ljudskih prava u BiH

Dalje jačanje Agende „Žene, mir i sigurnost“ desilo se 2010. godine usvajanjem Rezolucije 1960, koja poziva na prekidanje seksualnog nasilja u oružanim sukobima te nasilja usmjerenog na žene i djevojčice. Ujedno, rezolucija poziva na uvođenje mjera za kažnjavanje počinitelja seksualnog nasilja kroz sankcije i prijavljivanje počinitelja. Ova Rezolucija može se smatrati i temeljem Istanbulske konvencije, koja tretira prevenciju nasilja žena u miru i oružanim sukobima, u privatnoj i društvenoj sferi. Rezolucija 2106, koja je usvojena 2016. godine, obezbjeđuje operativno uputstvo za adresiranje seksualnog nasilja i poziva na uvođenje pozicije savjetnika za zaštitu od rodno zasnovanog nasilja. Iste godine usvojena je i Rezolucija 2122, koja poziva sve zemlje članice UN-a, koje su jednoglasno usvojile Rezoluciju 1325, da poduzmu mjere i omoguće učešće žena u procesima odlučivanja s ciljem da povećaju učešće žena u procesima izgradnje mira te učešće žena u organizacijama civilnog društva.

Nakon petnaest godina od usvajanja UNSCR 1325, odnosno 2015. godine, usvojena je Rezolucija 2242, koja jača ulogu žena u borbi protiv ekstremnog nasilja i adresira različite uticaje koje terorizam ima na ljudska prava žena i djevojčica. Rezolucija 2467 usvojena je 2019. godine s ciljem naglašavanja da se seksualno nasilje nad ženama vrši u kontinuitetu te poziva na utvrđivanje i adresiranje ključnih uzroka seksualnog nasilja, a posebno strukturirane rodne nejednakosti i rodne diskriminacije. Rezolucija 2493, koja je usvojena iste godine, poziva na implementaciju prethodno navedenih rezolucija. Provođenje Agende „Žene, mir i sigurnost“ prati Vijeće sigurnosti UN-a, kojem se dostavljaju periodični izvještaji od zemalja članica UN-a. Nevladine organizacije također dostavljaju svoje alternativne izvještaje („shadow reports“) te se, na osnovu dostavljenih izvještaja, svakoj državi članici dostavljaju preporuke za jačanje određenog polja rada.

Naime, dok CEDAW tretira uopšteno prava žena, na način da potencira jačanje uloge žena u svim sferama privatnog i društvenog života, Agenda „Žene, mir i sigurnost“, po prvi put u historiji, insistira na jačanju uloge i učešća žena u sektoru sigurnosti te prepoznaje njihov značaj za prevenciju konflikata, sprečavanje seksualnog nasilja nad ženama i djevojčicama, kao i značaj žena za postizanje i očuvanje trajnog mira.

2.3. KONVENCIJA VIJEĆA EVROPE O SPREČAVANJU I BORBI PROTIV NASILJA NAD ŽENAMA I NASILJA U PORODICI (ISTANBULSKA KONVENCIJA)

BiH je među prvim državama evropskog kontinenta koja je usvojila i ratificirala Konvenciju Vijeća Evrope¹ o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (u daljem tekstu: Istanbulska konvencija)². Istanbulska konvencija [5] je pretrpjela brojna negodovanja vjerskih službenika, zbog toga što ista zagovara razliku između termina „rod“ i „spol“. Dok prethodna dva međunarodna dokumenta tretiraju ulogu žena u društvenoj i javnoj sferi života, Istanbulska konvencija štiti prava žena i u privatnoj sferi, posebnu pažnju posvećujući prevenciji seksualnog nasilja nad ženama, određujući da i partneri u zajednici, kao i članovi porodice, mogu biti počinioци ovih krivičnih djela. Konvencija ima dvanaest poglavlja koja, između ostalog, tretiraju: definicije i svrhu Konvencije, obavezu prikupljanja podataka, prevenciju, zaštitu, materijalno pravo, istragu, migracija i azil, međunarodnu saradnju, mehanizam nadzora i sl. Za sve pripadnike agencija za sprovođenje zakona, Istanbulska konvencija predstavlja vodilju za dokumentovanje svih vidova nasilja predviđenih Konvencijom, dok je ista vodilja i za donošenje tužilačkih odluka i sudskih presuda.

S tim u vezi, posebno je značajno izvršiti uvid u Poglavlje 6. Konvencije, koje se odnosi na istragu krivičnih djela predviđenih Istanbulskom konvencijom. U članu 49. Konvencije preciziraju se obaveze država, koje su ratifikovale Konvenciju, za poduzimanje svih mjera za provođenje kako istraga tako i sudskih postupaka koji se odnose na nasilje bez odgađanja. Pri tome će poštovati sve odredbe ljudskih prava i temeljnih sloboda, uz poznavanje svih instrumenata kojima se određuje značaj rodniх uloga, kako bi razumjele pojam rodniх nasilja. Na prvi pogled, ovo su opće odredbe, koje predstavljaju težinu za agencije za sprovođenje zakona te tužilaštva i sudove, obzirom da je nedovoljno obuka održano na navedene teme i vrlo je mlada sudska praksa. Sve te realne okolnosti idu u prilog tradicionalnom poimanju rodniх uloga, koje su još uvijek duboko ukorijenjene u sve sfere našeg društva.

Članovi 50. i 51. pozivaju agencije za sprovođenje zakona da aktivno i blisko surađuju kako sa civilnim društvom tako i lokalnom zajednicom i centrima za socijalni rad, kako bi adekvatno i pravovremeno odgovorile na sve oblike nasilja te pružile žrtvama neophodnu podršku i zaštitu. Koordinirana akcija svih aktera dovodi do prevencije ponavljanja nasilja. Članovi 52. i 53. predviđaju mogućnost udaljavanja počinitelja nasilja iz mjesta zajedničkog stanovanja,

¹ Bitno je napraviti distinkciju između Vijeća Evrope i EU. BiH je članica Vijeća Evrope, koja je garant sigurnosti i poštivanja ljudskih prava te je usvojila, između ostalih, Evropsku konvenciju o ljudskim pravima (Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda), što automatski znači i odgovornost BiH pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu. Na osnovu toga što je BiH članica Vijeća Evrope i što je prihvatila pomenutu Konvenciju o ljudskim pravima, presude Suda u Strazburu su obavezujuće za nju. Svi koji smatraju da su njihova osnovna ljudska prava i prava propisana navedenom Konvencijom povrijeđena od BiH i njenih nadležnih institucija, mogu podnijeti apelaciju pred navedenim Sudom, čije su odluke konačne i obavezujuće.

² U javnom diskursu i literaturi se češće koristi naziv Istanbulska konvencija, budući da je ista potpisana u Istanbulu, 2011. godine.

zabrana kontakta sa žrtvom te ostale zakonom predviđene mjere zabrane, a sve s ciljem zaštite žrtve koja više nije primorana da napušta svoje mjesto stanovanja i traži pomoć u sigurnim kućama za ograničen vremenski period.

Članovi 54. i 55. navode da se seksualna prošlost žrtve, odnosno raniji način života, uzima kao dokaz u istrazi jedino kada je to neophodno. Nadalje, istrage i krivično gonjenje mogu biti nastavljeni čak i kada žrtva povuče svoj iskaz, dok je žrtvi potrebno osigurati stručnu pomoć vladinih i nevladinih organizacija te pomoć savjetnika za nasilje tokom istraga i sudskih postupaka za krivična djela predviđena ovom Konvencijom.

Nadalje, članovima 56. i 57. preciziraju se mjere zaštite, pravna pomoć i posebna prava žrtava krivičnih djela predviđenih ovom Konvencijom. Žrtve imaju pravo na besplatnu pravnu i drugu pomoć tokom postupka, kao i pravo na mjere koje preveniraju dodatnu viktimizaciju, pravo na obavještenost kako o počinitelju tako i o fazama postupka, posebna prava i podršku prilikom svjedočenja i sl.

Istanbulska konvencija precizira i koje okolnosti se smatraju otežavajućim i iste precizira u svome članu 46. te navodi da su to djela počinjena od bivših ili sadašnjih supružnika te osoba koje su krivično djelo počinile koristeći svoj autoritet. Djelo počinjeno nad osobom koja je posebno ranjiva usljed različitih okolnosti, djelo počinjeno u prisustvu djeteta, također se smatraju otežavajućim okolnostima, dok ostali vidovi otežavajućih okolnosti ne odstupaju od onih koji su predviđena za ostala krivična djela. Naime, privatna sfera djelovanja Istanbulske konvencije je jasno vidljiva u članu 46.

Značaj Istanbulske konvencije za pripadnike sektora sigurnosti posebno je naznačen kroz poglavlje 5. „Materijalno pravo“, gdje su taksativno navedene inkriminacije, kao što su: psihičko nasilje, uhođenje, tjelesno nasilje, seksualno nasilje uključujući silovanje, prisilni brak, sakaćenje ženskih spolnih organa, prisilni pobačaj i prisilna sterilizacija te seksualno uznemiravanje.

Uvid u sadržaj i značaj Istanbulske konvencije za zaštitu žena od nasilja ne može biti adekvatno izvršen bez odredbi koje govore o prijavljivanju djela inkriminisanih Istanbulskom konvencijom. Značaj ovih odredbi poziva na njihovo dodatno analiziranje prilikom provođenja istraga, kada žrtve u određenoj fazi istrage ili samog postupka odustaju od prijave ili nikada ne pokreću proceduru zbog dobro poznatih razloga koji zavređuju poseban diskurs. Drugim riječima, članovi 27. i 28. preciziraju ko može prijaviti ova djela, navodeći da to ne moraju biti isključivo žrtve, nego svaka osoba (i stručna osoba) koja je svjedočila počinjenju bilo kojeg djela nasilja obuhvaćenog područjem primjene ove Konvencije ili koja ima opravdan razlog da vjeruje da je takvo nasilje počinjeno ili da se mogu očekivati daljnja djela nasilja.

Praćenje primjene Istanbulske konvencije vrši Ekspertna grupa za borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (u daljem tekstu GREVIO). GREVIO priprema upitnik na osnovu kojeg zemlje članice pripremaju izvještaj o provođenju Istanbulske konvencije te isti podnose Generalnom sekretaru Vijeća Evrope.

3. ZAKLJUČAK I PREPORUKE

BiH je pristupila Konvenciji UN-a za eliminaciju svih oblika diskriminacije žena 1993. godine, ali se do 2000. godine nisu dešavale značajnije rodne promjene u sektoru sigurnosti, u smislu povećanog učešća policijskih službenica. Navedena Konvencija je inkorporirana u Ustav BiH te predstavlja prvu Konvenciju koja protežira jednakost muškaraca i žena pred zakonom, uz prvu ponuđenu **definiciju pojma diskriminacije**. Ista također predviđa **specijalne** (posebne, afirmativne) mjere za otklanjanje diskriminacije, koje se ne mogu smatrati pozitivnom diskriminacijom sve dok se ne postigne „de facto“ i „de jure“ ravnopravnost spolova. Posebne mjere primijenjene su prilikom apliciranja policijskih službenica za mirovne misije UN-a te su dovele do povećanja broja policijskih službenica do 30%, koliko je bio procenat u 2017. godini. S obzirom da se radi o Konvenciji koja je usvojena 1979. godine, pojmovi „spol“ i „rod“ se poistovjećuju te se u istoj govori o ravnopravnosti spolova.

Nakon usvajanja UNSCR 1325, kao temeljne Rezolucije poznate Agende „Žene, mir i sigurnost“, evidentan je povećan broj žena u sektoru sigurnosti, iako tradicionalna prihvatanja rodni uloga i dalje ostaju osnovna prepreka za porast broja žena na mjestima odlučivanja u sektoru sigurnosti. Rezolucija jasno određuje četiri značajna stuba za postizanje i održavanje trajnog međunarodnog mira, a u središtu njih nalazi se kako povećanje broja žena u sektoru sigurnosti tako i povećano učešće žena na mjestima odlučivanja i donošenja ključnih odluka. Agenda se temelji na **participaciji žena u sigurnosnom sektoru** s ciljem **prevencije** budućih konflikata, **protekcije** žrtava tokom i poslije konflikata te **izgradnje mira i bržeg oporavka**. Međutim, od 2014. godine primijetno je neznatno povećanje (maksimalno 2%) broja policijskih službenica u svim agencijama za sprovođenje zakona u BiH, tako da su iste zastupljene od 6% do 15%.

Značaj Istanbulske konvencije je taj što predviđa **zaštitu žena od nasilja**, ne samo u društvenoj sferi, nego i u njihovim privatnim sferama. Kao **otežavajuće okolnosti** za djela propisana u ovoj Konvenciji navode se **djela počinjena od partnera**. Konvencija poziva sve aktere jednog društva da zajedno djeluju u cilju prevencije nasilja nad ženama u javnom i privatnom životu, kao i prilikom odgovora na počinjeno nasilje. Ista precizira i način vođenja istrage i **neophodnog postupanja istražnih organa** u odnosu na žrtvu. Poseban značaj Konvencije je da nalaže da **se istraga mora provesti i u onim slučajevima kada žrtva odustane** od prijave u slučajevima seksualnog nasilja, uključujući silovanje, prisilni brak, sakaćenja ženskih spolnih organa, prisilni pobačaj i prisilnu sterilizaciju.

Provođenje ovih dokumenata podržano je **mehanizmima nadzora** (CEDAW Komitet za eliminaciju diskriminacije UN [6], UN Vijeća sigurnosti [7] i Komitet GREVIO[8]), koji su predviđeni u samom tekstu dokumenata, a prema kojima svaka država, koja je pristupila ovim dokumentima, ima **obavezu izvještavanja**, dok izvještaje dostavljaju i organizacije civilnog društva, a koji se još nazivaju i **alternativni izvještaji**. Nakon izvještavanja i analize izvještaja, svakoj državi se dostavljaju preporuke za dalje postupanje s ciljem unapređenja provedbe potpisanih dokumenata. Izvještaji ujedno predstavljaju i neophodan instrument za provođenje i zaštitu prava žena u BiH.

PREPORUKE:

Iako je evidentno da se broj policijskih službenica u agencijama za sprovođenje zakona povećava iz godine u godinu, još uvijek se ne može govoriti o ravnopravnosti spolova, odnosno ravnopravnom učešću žena u sektoru sigurnosti. Na osnovu podataka navedenih u tabeli 1 zaključuje se da je neophodno poduzeti konkretne mjere i radnje s ciljem približavanja procentu od 40%, kao što su:

- Ministarstvo sigurnosti BiH usvojiti će program posebnih mjera, kako bi se ubrzalo postizanje rodne ravnopravnosti kada se radi o ovlaštenim službenim licima u agencijama koje su u sastavu Ministarstva. U navedenom programu precizirati će se specijalne mjere koje će ugledati svjetlo dana i primjenjivati se do postizanja „de facto“ ravnopravnosti spolova. Prilikom konkursa za prijem i konkursa za unapređenje policijskih službenika/ca konsultovati kontakt-osobe za rodna pitanja te kadrovske službe s ciljem praćenja statističkih podataka te prevencije stagnacije broja primljenih ili unaprijeđenih policijskih službenica u odnosu na raniji period;
- predstavnici Ministarstva sigurnosti BiH održati će radni sastanak s predstavnicima Ministarstva pravde BiH s ciljem prezentiranja navedenog programa i njegovog značaja za BiH, kako posebne mjere ne bi bile smatrane diskriminacijom u izricanju samih sudskih presuda;
- održati će se treninzi na temu značaja prethodno navedenih međunarodnih dokumenata i obaveza agencija unutar sektora sigurnosti koje proizilaze iz istih. Treninzi će biti održani za sve uposlene, namještenice/ke, državne službenice/ke, kao i policijske službenice/ce, kojom prilikom kao model mogu poslužiti treninzi koji su tokom 2019. i 2020. godine održavani u SIPA-i;
- održati treninge na temu navedenih međunarodnih dokumenata za predstavnike pravosudnih institucija, s posebnim akcentom na specijalne mjere s ciljem kreiranja prijedloga posebnih programa koji trebaju biti doneseni u pravcu povećanja broja policijskih službenica, a koji bi bili u skladu sa važećim zakonodavstvom BiH;
- izvještaje koje podnosi BiH mehanizmima nadzora za provođenje CEDAW, UNSCR 1325 i Istanbulske konvencije prezentirati rukovodiocima agencija za sprovođenje zakona s ciljem podizanja svijesti o značaju rodni uloga prilikom kreiranja cjelokupne slike naše države na međunarodnom polju;

- preporuke koje UN i Vijeće Evrope dostavljaju BiH predočiti rukovodiocima agencija za sprovođenje zakona, kako bi u skladu s istim mogli planirati dalje mjere i radnje prema postizanju rodne ravnopravnosti;
- imenovati adekvatne kontakt-osobe za rodna pitanja u agencijama za sprovođenje zakona, koje imaju afiniteta za ozbiljno sagledavanje značaja rodnih uloga u ovim agencijama i koje će raditi na stvarnom promovisanju značaja rodne ravnopravnosti među policijskim službenicima/ima. Navedene kontakt-osobe mogu imati i ulogu potencijalnih savjetnica/ka prilikom konkursa za unapređenje, prijem novih kandidata/kinja i uopštene politike ljudskih resursa unutar svojih agencija;
- agencije za sprovođenje zakona će izvršiti analizu stanja u oblasti rodnih pitanja i rodne ravnopravnosti te će pristupiti izradi preporuka za unapređenje takvog stanja, a sve s ciljem postizanja rodne ravnopravnosti;
- imenovane kontakt-osobe agencija za sprovođenje zakona će jednom godišnje organizovati okrugle stolove s ciljem razmjene dobrih praksi te prevazilaženja novonastalih prepreka za postizanje rodne ravnopravnosti;
- agencije za sprovođenje zakona imenovat će trenere/ice za pitanja rodne ravnopravnosti, koji će proći posebne obuke na navedenu temu i moći prenijeti znanja unutar svojih agencija, dok će treninzi na temu rodne ravnopravnosti biti uvršteni u program obaveznih obuka unutar agencija. Kao model obuka rodne ravnopravnosti i načina uvrštavanja istih u obavezan program obuka te održavanja istih, može poslužiti model koji se već dvije godine uspješno primjenjuje u SIPA-i;
- policijske službenice bit će promovisane u osnovnim i srednjim školama, putem organizovanih posjeta, kao i kroz intervjuje, reklame, reportaže, s ciljem uticaja na stereotipe o policijskom zanimanju kao isključivo muškom zanimanje te ohrabrivanja djevojaka za prijavljivanje na konkurse za policijske službenice.

Finansira Evropska unija

Policija i poštivanje ljudskih prava u BiH

4. REFERENCE

- [1] Filipović-Hadžiabdić, S. „Konvencija o ukidanje svih oblika diskriminacije nad ženama.“ Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice. Agencija za ravnopravnost spolova. Sarajevo 2006.
- [2] Jerković, N. „Towards Sustainable Gender Equality? The Importance of CEDAW and UNSCR 1325 for the Increased Participation of Women in the Security Sector. The case study of the Slovenian Police.“ European Regional Master's Degree in Democracy and Human Rights in South East Europe. Selected Master Thesis. Sarajevo 2014.
- [3] Završni izvještaj o provedbi Akcionog plana za implementaciju Rezolucije 1325 „Žene, mir i sigurnost“ u Bosni i Hercegovini 2014-2017. godina 2017. https://arsbih.gov.ba/wp-content/uploads/2018/01/Završni-izvjestaj_AP-UNSCR_2014-2017.pdf
- [4] Intervju sa Predsjednicom udruženja „Mreža policijskih službenica“ Kristinom Jozić.
- [5] Vijeće Evrope. Konvencija o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici. CM (2011)49 2011. godine. <https://arsbih.gov.ba/project/istanbulska-konvencija/>
- [6] Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine. Agencija za ravnopravnost spolova. Zaključna zapažanja za Šesti periodični CEDAW izvještaj BiH. 2019. <https://arsbih.gov.ba/zakljucna-zapazanja-na-sesti-periodicni-cedaw/>
- [7] Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine. Agencija za ravnopravnost spolova. Završni izvještaj o provedbi Akcionog plana za provedbu UN Rezolucije 1325 „Žene, mir i sigurnost“ u Bosni i Hercegovini 2014-2017. 2018. Mreža za izgradnju mira. Izvještaj o četverogodišnjem radu GREVIO komiteta. 2020. <https://www.mreza-mira.net/vijesti/feminizam-i-rodna-ravnopravnost/izvjestaj-o-cetverogodisnjem-radu-grevio-komiteta/>
- [8] Mreža za izgradnju mira. Izvještaj o četverogodišnjem radu GREVIO komiteta. 2020. <https://www.mreza-mira.net/vijesti/feminizam-i-rodna-ravnopravnost/izvjestaj-o-cetverogodisnjem-radu-grevio-komiteta/>

Finansira Evropska unija

Policija i poštivanje ljudskih prava u BiH

**Ova publikacija je urađena uz finansijsku pomoć Evropske unije.
Njeni sadržaji su isključiva odgovornost Centra za sigurnosne studije i ne
odražavaju nužno stavove Evropske unije.**

Centar za sigurnosne studije - BiH
Centre for Security Studies - BH

Udruženje "Mreža policijskih službenica"
"Policewomen's Network" Association

DCAF Geneva Centre
for Security Sector
Governance